UTOPIASTA TOTTA

Säveltäjä Ilmari Mäenpää rakastaa mahdottomilta tuntuvia projekteja.

Idea konserttisalista kiiminkiläisessä, osittain romahtaneessa navetassa kuvaa hyvin **Ilmari Mäenpäätä**.

"Se on täysin utopistinen ajatus", hän myöntää.

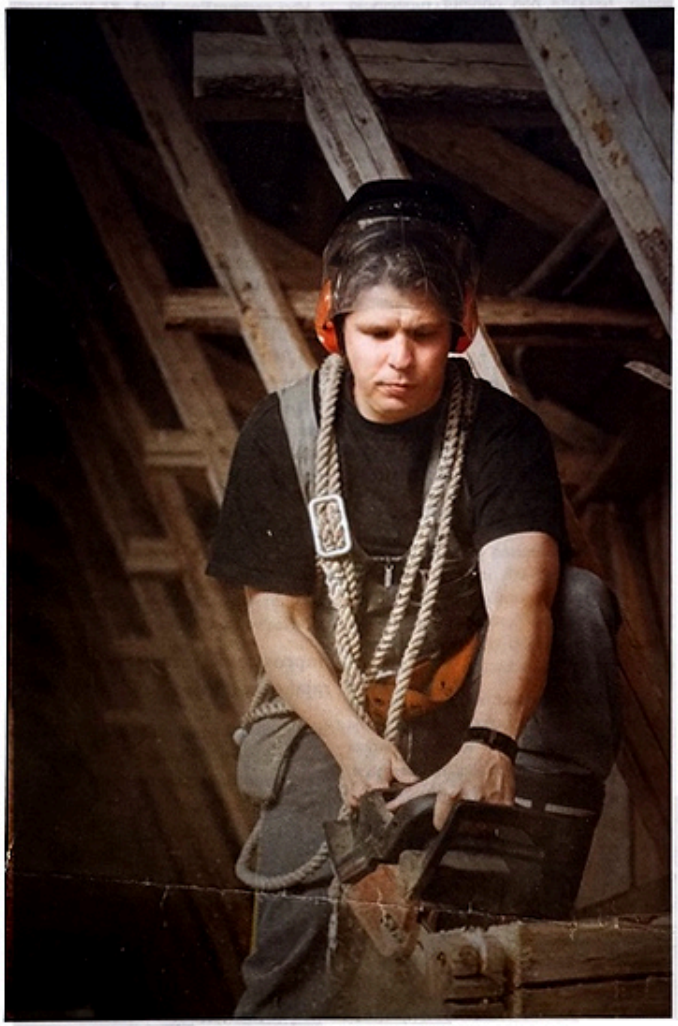
Ajatuksena on rakentaa hänen kotitilansa ikivanhaan navettaan 100-paikkainen konserttisali, johon tulisi pärekatto ja josta olisi hyvä näkymä vieressä virtaavalle joelle. Mäenpään mukaan Ouluun tarvitaan intiimi konserttitila, jossa on akustisesti ja esteettisesti miellyttävä ympäristö. Kuulostaa hyvältä – harmi vain, että navetta on vielä toistaiseksi järkyttävässä kunnossa ja täynnä romua, eikä Mäenpäällä ole rahaa, ajasta puhumattakaan.

Hän ei kuitenkaan ole mikään luovuttajatyyppi. Mäenpää todistaa idean mahdollisuuden esittelemällä kuvia kunnostamastaan hirsitalosta, joka vielä viisi vuotta sitten oli purkukuntoinen. Nyt hän asuu siellä vaimonsa ja kuuden lapsensa kanssa. Tilalla ovat eläneet myös possu ja pari lammasta, jotka elivät aikansa perheen kunnioitettuina perheenjäseninä ja päätyivät sitten, teuraseläimiä kun olivat, ruokapöytään.

Mäenpään mukaan säveltäminen on allegorista konserttisalisuunnitelman kanssa. On pakko lähteä yltiöpäisesti toteuttamaan utopiaa, toistaiseksi olemassa olematonta näkymää, on se pidetty tai ei. Hän kertoo rakastavansa projekteja, jotka näyttävät mahdottomilta ja joiden eteen tulee pinnistellä.

Konsertteja ympäri maailmaa

Säveltäjä Mäenpää on toimiva, tekevä, yhteyksiä luova mies. Haastattelua tehtäessä hän on lähdössä Cardiffiin esittelemään E-Concerthouse-nimistä nettiportaalia, jonne kuka tahansa voi lähettää konsertin. Tällöin musiikista voi nauttia ympäri maailmaa. Toistaiseksi konsertteja on ollut satakunta, ja tavoitteena on aktivoida lähetystoimintaa kansainvälisesti.

Ilmari Mäenpää koodaa non-virtuaalista konserttitaloaan.

Mäenpää haaveilee E-Concerthousen kehittämisestä. Hän on esimerkiksi pohtinut sille pelillisiä ominaisuuksia.

"E-Concerthousessa minua kiinnostaa ennen kaikkea musiikki, joka on ydinsisältö, mutta virtuaalilähetys on tietenkin aina vain varjo oikeasta."

Värit inspiraation lähteenä

Festivaalin yhteydessä järjestetään Hailuodossa väriseminaari, jossa pohditaan värejä eri näkökulmista. **Eino Merilä** vie patikointiretkelle Hailuodon väreihin. Taideteollisen korkeakoulun lehtori **Harald Arnkil** ja arkkitehti **Aulikki Herneoja** luennoivat väreistä kuvataiteissa ja arkkitehtuurissa. Mäenpää puhuu synestesiasta, kyvystä aistia musiikki visuaalisina ilmiöinä.

Mäenpäällä itsellään ei ole kliinistä, tahatonta synestesiaa, mutta toisinaan hän musiikkia kuunnellessaan tekee värillisiä havaintoja. Aivotutkijoiden mukaan jokaisella on edellytykset eri aistipiirien välisiin kokemuksiin.

Uuden Musiikin Lokakuussa kuullaan Mäenpään kantaesitys, joka on tutkielma veden väreistä. Värit ovatkin veden ohella hänen suurin inspiraatiolähteensä. Hän pitää veden olemuksesta, sillä se on läpinäkyvää, mutta siihen voi sekoittaa värejä ja partikkeleja.

"Säveltämiseni on kuin veden virtausta, sitä ei tarvitse miettiä. Se syntyy, jos olosuhteet ovat sopivat." -- Ilmari Mäenpää, säveltäjä

Viime kesänä hän oli lomailemassa perheensä kanssa Ruotsissa ja Norjassa ja muistaa sieltä hyytävän hienot merimaisemat. Säveltäjänä hän pyrkii säilömään tunteita, jotka ovat nostettavissa myöhemmin eläviksi kokemuksiksi, sävellystyössä hyödynnettäviksi tunnelmiksi.

"Säveltämiseni on kuin veden virtausta, sitäkään ei tarvitse miettiä. Se syntyy, jos olosuhteet ovat sopivat."

Katariina Parhi

Kuva: Vesa Ranta

Ilmari Mäenpään musiikkia esitetään Uuden Musiikin Lokakuu -festivaalilla tänä vuonna useaan eri otteeseen. Mezzosopraano Virpi Räisänen-Midth laulaa teoksen *Trasparente* (2005) Hailuodossa ja Oulussa. Unikuu-konsertissa sopraano Anna-Maria Jurvelin esittää lauluja, joita Mäenpää on laatinut Paavo Haavikon ja Kaarlo Sarkian runoihin.

UML 2008

MEZZOSOPRAANO VIRPI RÄISÄNEN-MIDTH TULKITSEE MIELELLÄÄN VANHOJEN MESTARIEN MUSIIKKIA LAIDASTA LAITAAN, MUTTA TÄMÄ EI HÄNELLE VIELÄ RIITÄ. KIIMINKILÄISSYNTYINEN, AMSTERDAMISSA ASUVA VIULISTI-LAULAJA JANOAA UPOUUTTA MUSIIKKIA KANTAESITETTÄVÄKSEEN SÄÄNNÖLLISIN VÄLIAJOIN. NIINPÄ RÄISÄNEN-MIDTH TEKEEKIN JATKUVASTI YHTEISTYÖTÄ NYKYSÄVELTÄJIEN KANSSA, JOTKA OMISTAVAT HÄNELLE TEOKSIAAN.

Räisänen-Midthin ilmaisurikas ääni inspiroi säveltäjiä jo sinänsä, mutta kyky soittaa viulua samanaikaisesti konserttiviulistin taituruudella on ainutlaatuinen valttikortti.

"Tietääkseni maailmassa on klassisen musiikin puolella kolme henkilöä, jotka laulavat ja soittavat viulua yhtäaikaa," Räisänen-Midth naurahtaa.

Esittäjä ja säveltäjä yhteistyössä

Yksi tärkeimmistä yhteistyökumppaneista Räisänen-Midthille on kiiminkiläinen säveltäjä-musiikkiteknologi **Ilmari Mäenpää**. Yhteistyön syntysanat lausuttiin kolme vuotta sitten, kun he pitivät ideapalaverin viululauluteoksesta.

"Pian sen jälkeen Ilmari soitti minulle ja luki kirjoittamansa runon, jota hän ehdotti laulun tekstiksi. Teksti tuntui niin omakohtaiselta, että itkin sitä kuunnellessa – aivan kuin Ilmari olisi pystynyt lukemaan tuntojani kuin avointa kirjaa! Myöhemmin teksti käännettiin italiaksi, ja sai nimen *Trasparente*," Räisänen-Midth kertoo.

Juuri tekstinsä takia teos on säilynyt Räisänen-Midthille läheisenä siitä saakka. Hän kokee kuulijoidenkin hiljentyneen poikkeuksetta *Trasparenten* edessä, kun hän on tulkinnut sitä konserteissa ympäri Eurooppaa.

Uusin yhteistyön hedelmä on laulusarja *Kukkien ulottuvuudet*. Kiiminkiläisen **Satu Kreivi-Palosaaren** runoihin sävelletty teos on Räisänen-Midthin mukaan "tyypillistä Ilmaria, hyvin minimalistista, ja humoristista myös."

Aivot laitettava puoliksi

Yhden hengen viulu-laulu-duolle säveltämisessä on omat haasteensa ja rajoitteensa. Virpi Räisänen-Midthin mukaan lähes kaikki säveltäjät ovat olleet kiinnostuneita esittäjän kommenteista sävellysprosessin kuluessa. Tyypillisesti hän saa katsottavakseen materiaalia sitä mukaa, kun säveltäjien työ etenee.

"TEKSTI TUNTUI NIIN OMAKOHTAISELTA, ETTÄ ITKIN SITÄ KUUNNELLESSA – AIVAN KUIN ILMARI OLISI PYSTYNYT LUKEMAAN TUNTOJANI KUIN AVOINTA KIRJAA."

Ensimmäinen rajoite sävelkieleen on Räisäsen mukaan se, että kovin monimutkaista laulu- ja viulusatsia on vaikea toteuttaa yhtäaikaa. Toisen näistä on oltava selkeä, jos toinen on kovin virtuoosinen.

"Aivot on ikäänkuin laitettava puoliksi. Kuulolle tulee hahmottamisvaikeuksia, jos molemmissa on esimerkiksi vaikeita intervallihyppyjä yhtä aikaa," Räisänen-Midth kertoo.

Toinen huomioitava asia on, että viulunsoiton asento vaikeuttaa laulamista fyysisistä syistä.

"Viulu painaa kurkkua etenkin silloin, jos on soitettava korkealta ja kovaa. Korkeiden äänien laulaminen on vaikeaa samaan aikaan."

Kuulostaa tosiaan siltä, että kehon ja aivojen ylikuormitus on lähellä. Mikä saa Räisänen-Midthin ryhtymään moiseen yhä uudelleen?

"Ehkä se on juuri se challenge... Että joutuu voivottelemaan ja puistelemaan päätään, mihin sitä onkaan itsensä laittanut!," taiteilija nauraa.

Kyky nauttia riskinotosta vaikuttaa luovan taiteilijan tunnusmerkiltä. Jälkikäteen Räisänen-Midth pystyy nauramaan jopa tilanteille, joissa säveltäjä on lähettänyt huippuhaastavan partituurin vasta kantaesitystä edeltävänä päivänä.

Uutta ja vanhaa rinta rinnan

Haastattelua kirjoitettaessa Virpi Räisänen-Midth valmistautuu *Orfeus ja Eurydike* -oopperan pääroolin Oulun Oopperaan syksyn esitysjaksolle.

Uuden Musiikin Lokakuussa Räisänen-Midth pääseekin sitten herkuttelemaan kokeilevan kamarimusiikin parissa. Yhteiskonserttia harmonikkataiteilija **Timo Kinnusen** kanssa hän mainostaa mielenkiintoiseksi.

"Kokonaisuus muodostuu uuden ja vanhan vastakkainasettelusta. Ranskalaisen **Guillaume Machaud**'n messusävelmien rinnalla kuullaan ihan uusia teoksia."

Perttu Haapasen sävellystavasta Räisänen-Midth kertoo pitävänsä valtavasti.

"Kadenssi, jonka nyt nyt esitämme, kuuluu laajempaan teokseen, mutta sen voi myös esittää erillään."

"EHKÄ SE ON JUURI SE CHALLENGE... ETTÄ JOUTUU VOIVOTTELEMAAN JA PUISTELEMAAN PÄÄTÄÄN, MIHIN SITÄ ONKAAN ITSENSÄ LAITTANUT!"

Minna Leinosen kaksi laulua saivat kantaesityksensä duon toimesta Viitasaaren Musiikin Ajassa viime vuonna.

"Leinonen sävelsi ne Intiassa, ja hän on mielestäni tavoittanut intialaisen atmosfäärin erittäin hyvin. Luonteeltaan laulut ovat aivan erilaisia: toinen on sävelletty pilke silmäkulmassa. Toinen on tunnelmaltaan uskomattoman eteerinen."

Riikka Vuorijärvi